

Mrs. Bologna & Mr. PowerPoint o el reciclatge d'un veterà

Jaume Medina i Casanovas

Universitat Autònoma de Barcelona
Jaume.Medina@uab.cat

Recepció: 1/10/2011

Resum

L'autor fa un repàs del que ha estat la seva activitat com a docent, escriptor i investigador per centrar-se després a considerar la seva primera experiència docent en el pla de Bolonya, realitzada durant el curs 2010-2011, que considera gratificant.

Paraules clau: PowerPoint, Prosa Llatina Clàssica, traducció, universitat.

La revolució informàtica es va produir entorn de l'any 1990, quan jo tenia quaranta anys i en feia ja gairebé vint que havia començat a exercir com a professor universitari. Tot i que conscient de les meves mancances o deficiències en el món del coneixement, fins llavors havia estat sempre convençut que treballava en el millor lloc i amb els millors mitjans per progressar en la ciència d'una manera adequada. Però vet aquí que un dia, poc abans d'acabar la centúria passada, la televisió esbombava la notícia que al segle XXI els autèntics analfabets serien no pas els qui no saben llegir, sinó els qui desconeguessin el funcionament de les noves tecnologies. Això volia dir que amb la socialització dels ordinadors es produïa de cop i volta un capgirament en l'apreciació dels valors tradicionals i, per poc que ens descuidéssim, la nostra professió quedaria en ridícul àdhuc davant dels qui fins al moment havien estat considerats ignorants. No cal dir que la primera eina que va restar inutilitzada va ser la màquina d'escriure convencional, en companyia de la qual havíem passat tantes i tantes hores, tants dies, mesos, anys... L'arribada dels ordinadors va portar finalment i per sempre el descans a les orelles dels pobres veïns (de despatx i d'escala), que sabien quan fèiem vacances per l'absència de l'incessant, monòton i atabalador tecleig amb què els obsequiàvem per causa del treball. Tanmateix, cal reconèixer que l'ordinador ha estat una eina ben útil, no solament perquè ha facilitat la feina de l'escriptor des de tants punts de vista (dels quals no és pas el menys important el d'haver ofert la capacitat de lliurar els treballs d'una manera impecable, sense errates i amb una pulquèrrima presentació), sinó perquè al mateix temps ha proporcionat a l'usuari unes possibilitats immenses en el món de la comunicació (de manera que, mentre redacta un treball, pot anar rebent correspondència electrònica i alhora fer consultes a internet sobre el tema que l'ocupa).

Les noves tecnologies han estat des de la seva aparició una eina cada cop més important en tota activitat social, fins al punt d'arribar a ésser indispensables. De manera que avui dia ja és gairebé inimaginable una aula sense un projector o sense una pissarra digital, un professor sense un llapis de memòria i uns alumnes sense un ordinador.

Tanmateix, jo no he deixat de fer servir la pissarra convencional, amb el guix i l'esborrador i la pols, com tampoc no he deixat d'anar a classe amb guions i resums del

tema a exposar per tal que els alumnes n'anessin prenent nota, fins al present curs 2010-2011, el primer de la meua integració en el pla de Bolonya. Com tots els professors que imparteixen assignatures d'acord amb el nou model universitari europeu, m'he hagut de replantejar el patró i el mètode d'ensenyament.

Tot ha estat diferent des de l'inici del curs. Per començar, la confecció de la guia docent –de la qual existeix una plantilla idèntica per a tots els professors–, en què figura tot el que fa referència a l'assignatura, des del títol, el nombre de crèdits i l'horari, fins a la programació, passant pels prerequisits indispensables per als qui s'hi volen matricular, la contextualització i els objectius formatius de l'assignatura, les competències i els resultats d'aprenentatge d'aquesta, els seus continguts, la metodologia docent i les activitats formatives, l'avaluació i la bibliografia i els enllaços web.

La confecció d'aquesta guia docent i l'establiment del programa van demanar un esforç d'adaptació a la nova manera de fer i alhora la imaginació d'una nova manera d'actuar tant del professor com dels alumnes. Com que el descriptor de l'assignatura de Prosa Llatina Clàssica, que és la que vaig ensenyar durant el primer trimestre, indicava que s'hi havia de fer la traducció i el comentari d'alguns discursos de Ciceró (preferiblement les *Catilinàries*) i d'una selecció de la prosa historiogràfica de Sal·lusti, i que, a més, l'assignatura incloïa també la teoria i la pràctica de la sintaxi llatina sobre els textos programats, a més de la lectura d'un discurs de Ciceró, el primer dia de curs vaig assignar a cada alumne un fragment de les *Catilinàries* de Ciceró i un de *La conjuració de Catilina* de Sal·lusti, i alhora vaig establir d'acord amb els alumnes les dates per a la lectura, anàlisi sintàctica, comentari estilístic i traducció dels textos assignats. Com que el nombre d'hores de classe és limitat i no n'hi havia prou per fer dues rondes individuals completes, vam convenir que, en el cas de Ciceró, cada alumne tindria un dia assignat per fer la seva exposició sobre el capítol corresponent, mentre que, en el cas de Sal·lusti, els alumnes intervindrien de tres en tres cada dia de classe fins a final de curs. Així establíem un ordre de preferència pel que fa als textos a llegir i comentar i així completàvem l'horari convingut des del començament. Les classes es complementaven amb exposicions teòriques per part del professor sobre la vida i l'obra de Ciceró i de Sal·lusti, així com sobre aspectes concrets de la sintaxi i l'estilística llatines.

També des del primer dia van ser fixats els criteris d'avaluació continuada, d'acord amb l'ordre d'intervenció dels alumnes a classe. Així, el 70% de l'assignatura s'avaluaria d'acord amb les activitats fetes a l'aula, de la manera següent: a) la intervenció de l'alumne, amb l'exposició de la seva traducció valdria 3 punts (2 per al text de Ciceró, 1 per al de Sal·lusti); b) el mateix fragment traduït per l'alumne a classe seria lliurat per escrit al professor, i el lliurament contindria l'anàlisi sintàctica del text –que valdria 2 punts (1,5 per al text de Ciceró, i 0,5 per al de Sal·lusti)– i la traducció del text complet –que valdria 1,5 per al text de Ciceró i 0,5 per al de Sal·lusti). El 30% restant de l'assignatura s'avaluaria d'acord amb el resultat d'un examen final, en el qual es tindrien en compte, d'una banda, els aspectes teòrics de l'assignatura, i, d'altra, els comentaris sobre la lectura del text del *Pro Archia poeta* de Ciceró.

Aquesta va ser la primera vegada que vaig fer classe en una aula dotada de material informàtic. Per fer la primera explicació, em vaig treure de la butxaca el *pendrive* i vaig projectar sobre la pantalla la presentació en PowerPoint que m'havia preparat sobre la vida i l'obra de Ciceró. I, més endavant, per aquest mateix mitjà, vaig anar passant en dies successius, altres presentacions sobre temes relacionats amb la sintaxi o l'estilística llatina. Així mateix, l'existència d'una connexió a internet en el mateix ordinador de la classe facilitava l'accés a documents de mena molt diversa, com ara textos, diccionaris i

material audiovisual (fotografies de monuments de l'antiguitat, mapes de l'*Atlas antiquus*, etc.), que serveixen com a excel·lent complement per a les explicacions.

Val a dir que, al seu torn, els alumnes venien a fer l'exposició corresponent amb el seu *pendrive* i la seva presentació en PowerPoint, sense que mai el professor els ho hagués demanat, com si ja s'hagués donat per suposat que la seva participació requeria aquests mitjans auxiliars.

Una altra cosa que val la pena de remarcar, per tal com és completament nova: la participació activa dels estudiants en la classe. Com que cada un dels matriculats a la matèria havia rebut des del primer dia l'assignació d'un text de Ciceró i un altre de Sal·lusti per traduir a classe, quedava així assegurada la participació de tots i cada un d'ells. Aquest és un factor que diferencia les classes del pla de Bolonya de les dels plans anteriors, en què l'alumne assistia amb una actitud una mica més passiva. I, quan el professor preguntava a veure qui volia intervenir en la traducció d'un text, molts dels alumnes –alguns per manca de valor, altres per omissió de les seves responsabilitats– preferien no participar, de manera que era normal veure que sempre fossin els mateixos els qui tenien una postura activa en la dinàmica de la classe. Ara, amb aquest repartiment de responsabilitats, tots i cada un dels alumnes han intervingut almenys dues vegades. I m'agrada finalitzar aquest capítol dient que el primer dia, en haver acabat la seva exposició, l'alumne va rebre una sorollosa i esplèndida ovació sorgida d'una manera ben espontània dels seus companys, com si ens trobéssim en un programa-concurs televisiu. Un aplaudiment que, institucionalitzat, es va anar produint un dia rere un altre fins al final del curs eixint de cada exposició.

La primera experiència docent en el pla de Bolonya ha estat per a mi, com a professor, certament agradable, positiva i satisfactòria. Hi he après i m'ho he passat bé reciclant-me en una edat ja no gaire propensa a les novetats. I un dels elements que ha contribuït a fer-me sentir en plena forma ha estat el de la preparació de les presentacions en PowerPoint sobre gramàtica, sobre retòrica i estilística, sobre Ciceró i Sal·lusti. Avui dia, en efecte, ja no hi ha conferència o acte científic sense l'ajut del PowerPoint. Els detractors d'aquest mitjà donen arguments de tota mena per demostrar que estupiditza el públic (com també ho fa, i en un grau extrem, la televisió, i avui dia no hi ha llar on no es trobi present). Sense desmentir del tot els contraris al PowerPoint, per la meua part afirmaria que la seva utilitat depèn del qui el fa servir, de com es fa servir i de l'actitud del públic davant d'aquesta versió electrònica de les diapositives. La presentació en PowerPoint serà superficial, si conté tres o quatre paraules en caràcters de tipus enorme; serà complicat, si conté esquemes amb entrecreuaments indesxifrables; serà efímer, si, comentat alt per alt, es passen les diapositives a gran velocitat... En canvi, si les diapositives van carregades de continguts, si aquests continguts són subratllats i comentats detingudament, si, en definitiva, són el complement visual de l'argumentació del professor o del conferenciant, poden ésser un mitjà auxiliar extraordinari per arrodonir la classe o la conferència. Poden ésser el perfecte substitut de les notes o dels dibuixos en guix a les pissarres clàssiques.

M'abstindré de reproduir les imatges de les meves presentacions en PowerPoint. Tanmateix, crec que serviran de bona il·lustració les que posaré de les presentacions d'alguns dels alumnes. Així, presentaré, en primer lloc, una diapositiva d'un estudiant que iniciava la seva intervenció amb les fotografies de tres oradors conegudíssims de temps recents, oferint-les com a contrapunt actual de l'oratoria antiga:

1. Pro oratoriā

Quid fuit, quid est quidque fortasse erit

En segon lloc, presentaré l'aportació d'un altre alumne, amb l'anàlisi i la traducció d'un fragment de les *Catilinàries*. Com es pot veure, l'alumne transcriu en primer lloc el text llatí –en el qual marca amb color vermell els verbs en forma personal i amb color groc les formes verbals impersonals–, i continua després donant dues traduccions, una de més literal i una altra de més lliure:

[12] Volturcius vero subito litteras **proferri** atque **aperiri iubet**, quas sibi a Lentulo ad Catilinam **datas esse dicebat**. Atque ibi vehementissime **perturbatus** Lentulus tamen et signum et manum suam **cognovit**.

[12] Ciertamente, Volturcio pide que de improviso saquen y abran las cartas que decía que le habían sido dadas por Léntulo para Catilina. Y entonces Léntulo, fortísimamente perturbado, reconoció el sello y su escritura.

[12] Ciertamente, Volturcio pide que saquen y abran de improvisto las cartas que decía que Léntulo le había dado a Catilina. Y entonces, Léntulo, fortísimamente perturbado, reconoció el sello y su escritura.

Com és de suposar, l'exposició de l'alumne anava sempre seguida d'un debat sobre la seva proposta amb el professor i els altres alumnes, debat amb el qual es donava per aprovada la traducció presentada o s'arribava, mitjançant les correccions pertinents, a una nova proposta de traducció més satisfactòria.

En síntesi, es pot dir que l'aplicació del nou mètode va ser ben rebuda pel conjunt dels alumnes, que mostraven una bona disposició a prendre part activa en l'assignatura des del primer moment; i els resultats, com quedava palès amb les qualificacions finals (amb vuit aprovats, set notables, una matrícula d'honor i cap suspens en un grup format per setze alumnes), van ser altament positius. Com també van ser-ho per al qui això escriu, que no dubta a qualificar l'experiència d'aventura verament apassionant.

Curriculum

Jaume Medina i Casanovas és doctor en Filologia Clàssica per la Universitat Autònoma de Barcelona (1976), on exerceix com a professor de Filologia Llatina des de 1972. Ha centrat les seves activitats entorn de tres eixos: la filologia llatina, amb estudis, edicions i traduccions d'autors de totes les èpoques de la llatinitat i amb una atenció especial al camp de la retòrica; la filologia catalana, amb estudis sobre Carles Riba i com a editor d'epistolaris, i finalment la tradició clàssica, amb estudis sobre la presència dels clàssics en la literatura catalana. Ha publicat també diversos llibres de poemes i de crítica literària.
